

Vsa živina se vsaki dan tako snaži, kakor konji, in koncem maja ali pa začetek junija se pa striže. Striči živino posestnik posebno priporočuje; on je v tej zadevi jako natančne skušnje priredil, katere hočem na kratko omeniti.

Kakor znano, redna delavnost kože pospešuje prebavanje v živalskem telesu; da se pa to more zgoditi, mora biti pa koža zmerom čista, brez prahu in druge nesnage. K snagi živalske kože pa ravno s tem zelo pomoremo, da dlako postrizemo. Da je posestnik mogel nasledke striženja spoznati, razdelil je vsa svoja goveda v dva dela: en del je dal striči, drugega pa ne. Vsakih 14 dni dal je vsa goveda vagati in to od časa striženja onega časa, ko so vsa goveda imela zopet enako dlako. To je ponavljal skozi več let, s tem razločkom, da je neostrižena živina bila potem drugo leto ostrižena, med tem ko je potem ostriženo živino drugo leto neostriženo pustil.

Nasledki tega ravnanja bili so, da je ostrižena živina v razmerji z neostriženo izdatno težja postajala in skoraj nič ni podvržena bila boleznim, katere nastajajo vsled slabega prebavanja in vsled poletne vročine.

Tik hleva napravljeno je ograjeno in s sadnim drevjem obsenčeno tekališče za živino, kamor jo v vročih poletnih dnevih spuščajo. Na tem prostoru je tudi odprt vodnjak.

Mlada živina je v posebnem hlevu, ni do drugega leta nikoli privezana ter se v prvih dveh letih po dvakrat na leto striže.

Ovac je na posestvu 800, katere so merino-negreti rodu mešanim z merino-elektoralnem. Hlev za ovce je 6 metrov visok, z izvrstno napravo za odpeljevanje slabega in dopeljevanje dobrega zraka; skozi hlev teče ob poletnem času v zato napravljenih koritih zmerom voda.

Za obdelovanje celega posestva rabi se 12 konj in 14 parov volov.

Kakor sem v zadnjih „Novicah“ uže poročal, je Wiesau-sko posestvo zbog njegove organizacije jako zgledno, tu se ne gleda toliko na zunajno lepoto kmetijskih naprav, kolikor na njih korist. V nasprotnem smislu, namreč da se tudi nekaj na zunanjo lepoto posestva dá, zasluži pa še v grofiji kladski omenjeno biti

posestvo Raten,

imovina nekega Angleža Johnstona. O poljedelstvu tega posestva ne bodem govoril, ker ne kaže nobenih znamenitih posebnosti, toliko bolj interesantna je pa notranja uprava pristave in dvorišča, katera sta čisto podobna kaki angleški farmi.

Prostor med raznimi gospodarskimi poslopi je zaraščen z drevjem in grmovjem, med katerim se razprostirajo okusno napravljene cvetlične grêde. Vsaka reč ima na dvorišči svoj prostor. Tu stojijo lepo v vrsto postavljeni vozovi, tam pa orala; gnojišče, katero je jako umno narejeno, skrito je za zelenim grmovjem; na potih se ne nahaja, kar je drugod zelo navadno, polno slame in sená, povsod vlada največa snaga. Ko bi človeka sem pa tje idoči delavci in glasovi živine ne motili, lahko bi mislil, da je v mestu na kakem javnem šetališči, ne pa na pristavi.

Zunaj pred hlevom na steni, z majhno streho pokriti, visi uprežna oprava konjska in volovska. Gotovo je ta način spravljanja veliko bolj priporočljiv, kakor pa v hlevu, kjer sprideni zrak in vlažnost dosti pripomoreta k hitreji pokvari komatov itd. Kar je pri vprežni opravi usnja, se vsakih 14 dni z mastjo in barvo namaže, kar je gotovo koristno.

Notranja oprava hleva je ravno tako, kakor vnanja, res prav lepa. Hlev je obokan in podprt od dveh vrst stebrov.

Živina je v hlevu postavljena v dve vrsti, tako, da z glavami v sredo gleda. Vsaka vrsta ima svoje jasli, katere so iz lepega kamnja izsekane. Zraven hleva je velik prostor za napravljanje krme, katera se v hlev dovaževa na vozovih, ki tekó po šinah. Taka železnica je narejena po celi daljavi hleva, da se zamore s krmiskim vozom priti do vsake živine. Vozovi so tako veliki, da se lahko za petero goved na enkrat klaje pelje in so tako napravljeni, da se krma lahko kar naravnost v jasli zvrne.

Nad jaslami so izpeljane bakrene cevi, po katerih priteka voda za napajanje živine in čiščenje jaslí. Ker je znano, da pozimi živina dostikrat vsled tega zboli, ker pije mrzlo vodo, zato se v tem času voda zmerom nekoliko zgreje. V prostoru za napravljanje krme se razen drugih reči nahaja parni kotel, ki se deloma rabi zato, da se voda greje, deloma pa zato, da se klaja popravi, ker se le tako pripravljena krma živini polaga. Deloma se pa parni kotel rabi tudi za parni stroj, ki ima nalogo gnati slamoreznico in pa druge stroje, ki raztrgavajo in razrezujejo korenstvo, katero se živini poklada. Poleg tega more pa ta parni stroj o slučajih kakega ognja vodo v vse prostore pristave pumpati, kamor so izpeljane železne cevi.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* V Bosni in Hercegovini ne pridelujejo zelenjave za človeško hrano. To pa pogrešajo ondi oficirji naše armade zelo, ki celo trdijo, da vojaki zelo boleajo zato, ker poleg mesenih jedil ne dobivajo prikuhe iz zelenjave. Obrnili so se zategadel na vredništva nekaterih časnikov, naj bi pozvali v Bosno in Hercegovino vrtnarjev, ki bi pridelovali zelenjavo in jo prodajali vojakom in drugim rodovinam, ker smejo gotovi biti, da pod varstvom vladnim bodo imeli dobro kupčijo.

Starozgodovinske črtice.

Ilirska in keltska mesta na Kranjskem.

Kolikor se more zgodovinsko dokazati, so bili Iliri in za njimi Kelti (Galci) najstareji narodi, ki so bivali v sedanji kranjski deželi in po njenih sosednjih deželah. Ta naroda sta imela našo domovino več stoletij prej v posestvu, nego jo je dobil mogočni Rimljan, ki se je moral hrabro za njo bojevati. Stari Ilir (ostanki tega naroda so sedanji Albanci) je bil močan, grozovit in po vsem divji. Ni se pečal še s poljedelstvom ali živinorejo, kar človeka blaži, marveč le z lovom divjih živali, katerih je v takratnih gozdih vse polno še bilo, in med njimi takih, kakoršnih dandanes več ni pri nas, na priliko, turi, divji konji. Ob mesu teh živali je živel, z njihovimi kožami se je oblačil, dokler se ni bil seznanil z Rimljani, od kodar je sukno za oblačila dobival. In vendar je tudi ta divji narod jako ljubil svojo domovino ter jo branil napadov družih narodov, zlasti Rimljanov. V poznejših letih so se pa bili Iliri, ko so bili došli v dotiko z bolj omikanimi Kelti, koji so se na Kranjskem naselili, tudi toliko izobražili, da so umeli sredi svojih zaraščenih gozdov zidati utrjena mesta, katera so Rimljane mnogo truda stala, da so jih premagali. Ob sedanjem Krasu na Notranj-

skem in v sosednih deželah stanovali so Japodi, ilirsko keltski narod, kateri si je bil več utrjenih mest in krajev utemeljil. Od teh se imenujejo: Metullum, Terpo, Avendo in Arupium.

Metullum je utegnilo precej veliko in dobro utrjeno mesto biti. Kakor je skoro popolnem zgodovinsko dokazano, stalo je na tem mestu, kjer je dan danes vas Metule v obloški fari v ložkem okraji. Kakošno je to slavno mesto bilo, koliko je obsegalo zemlje, koliko stanovalcev je imelo, o tem nam zgodovinarji ne vedo ničesar povedati. To je pač popolnem razumljivo, kajti omikani Rimljani, to je, rimski pisatelji iz tiste dôle niso mogli ali pa si niso upali priti v dotiko z narodom, kateri se jim je ne samo silno grozovit in strahovit zdel, marveč je to tudi v resnici tak bil. O starem metulskem mestu na Notranjskem nam poročajo Rimljani le to, da je bilo s trdnim zidovjem obdano, in da se je bilo v njem 3000 mladih, čvrstih borilcev v bran postavilo. Ko so bili Rimljani sklenili, vse narode do Donave, Ilire in Kelte, si podvreči, podal se je bil sam cesar Avgust Oktavijan, da je s svojo hrabrostjo dajal dober zgled vojakom pri vzetji mesta Metula. Da naskočijo na mesto, nastavili so na zidovje štiri mostove, s katerih napadajo grozovito obsedeno mesto. Ali Metuljani jih hrabro odbijajo, tako, da se vsi postavljeni mostovi poderó, in pri tem veliko rimskih vojakov ukončá. Sam cesar Avgust je bil ranjen. Al njegova častilakomnost, njegov bojevalni duh s tem še ni bil ukroten. Ukaže nastaviti nove mostove in znova zagnati se na nesrečno ljudstvo v mestu, katero se je naposled neodjenljivemu premagovalcu vendar le udalo. Ker je pa cesar Avgust zahteval od njih še orožja, je to Metuljane tako razdražilo, da so z nova zgrabili za nj in se bojevali do zadnje kaplje krvi. Razkačeni Rimljani pa so jim sežgali najprvo mestno hišo, kjer so se bile žene in otroci poskrili, a naposled vso mesto, tako da je le kupica pepela in gróblja kasneje kazala na kraj, kjer je prej stalo močno trdno mesto Japodov. To se je zgodilo leta 33. pred Krist.

Drugih mest Japodov baje Rimljani niso bili razdžali; da pa o njih dan danes ni več sledú, temu so bile druge nam neznane okoliščine krive. Mesto Terpo je baje stalo blizo tam, kjer je dandanes Lož. Za Avendo in Arupium se pa ne vé. Prej ko ne na južni meji Kranjske v vojaški granici, med Senjem in Karlovcem.

Kacih 400 let pred Kr. so se bili na Kranjskem, zlasti v srednjem delu in po Dolenjskem naselili Kelti. Bili so razdeljeni v več plemen. Tavriski so bili stanovalci goratih krajev, zlasti po Koroškem in Štajarskem; enako tudi Karnci. Na sedanjem Dolenjskem pa je bilo pleme Latobikov.

Kelti so bili uže izobraženejši narod. O njih je zgodovinsko dokazano, da so se pečali uže z izdelovanjem železa, da so imeli uže orožje in orodje iz železa in brona, da so se pečali nekoli s kupčijo, in da so nekateri rodovi gleštali tudi polje, dasiravno je bilo pri drugih poljedelstvo sramotilen posel. In Kelti so bili ustanovitelji nekaterih starih mest na Kranjskem: Emoni (Ljubljani?) in Navportu (Vrhniki) so po svedočbi starih rimskih pisateljev oni temelj postavili. Na Dolenjskem blizo Krškega v leskovski fari, med vasema Drnovo in Vihre, je pa stalo precejšnje mesto Noviodunum, katero je še nekaj stolet v rimljanski dobi po Krist. rojstvu obstalo. Blizo Trebnega na Dolenjskem pa je bil glavni kraj keltskega plemena Latobikov (Practorium Latobicorum).

Na obeh imenovanih krajih, katerih stara imena rimski pisatelji večkrat imenujejo, izkopalo se je nam-

reč toliko rimskih starin in našle so se sledi starega zidovja v znamenje precejšnje znamenitosti starih keltsko-rimljanskih mest.

J. L.

Národno blagó.

Doneski k slovanski mitologiji.

Spisuje Davorin Trstenjak.

VII.

Kralj Gonjaš, Henil, Gongele, Hainal.

Bila je se za moje mladosti pri štirskih Slovencih navada, da so na binkošno nedeljo pastirji zgodaj še pred jutranjim svitom govejo živino na pašo gnali.

Kdor je prvi na pašo prignal, je bil od družih pastirjev poslavljen, ovenčali so mu najstarejo kravo, in pastirja postavili za kralja Gonjaša.

Venec iz pisanih cvetlic spleten bil mu je — krona, pisana palica — žezlo; drugi pastirji pa so mu v čast piskali na žveglicah (pišalkah) in orglicah, in pokali z biči, da je vse hrumelo po dolini. Kdor je slednji na pašo prignal, je bil zasramovan, njegova najstareja krava je dobila venec iz kopriv, on pa krono iz smrdljivih rož in luka (čebule), in pa priimek: Lukec.

Ta navada je še zdaj po vsem Štajarskem, tudi nemškem, da posebno mladi ljudje na binkošno nedeljo zgodaj vstanejo, kdor pa zaspi, dobi venec iz kopriv, ki se mu na kluko obesi, in Nemci ga zasramujejo s psovko: „Pfingstluken“.

Kralj Gonjaš je večer, ko so pastirji čredo svojo domu prignali, hodil od hiše do hiše in bil obdarovan z orehi in suhimi slivami, in na vrata vsake hiše je s palico potrkal. Dolgo nisem razumel, kamo ta pastirska igrača meri, dokler ne najdem pri Narbutu popisa enacega običaja.

V sredi meseca maja hodijo litovski pastirji in pastarice lepo oblečeni in z venci opleteni pobirat darov od gospodinj. To se zgodi prav rano, ko ni še solnce zasijalo. Opoldne zakurijo ogenj na pašniku, in si starca za kralja zberejo okoli njega pevaje in plesaje. To svečanost imenujejo Goniglis.

Plesavci in plesavke kličejo pri tej priložnosti božanstvo na pomoč, katero se veli: „Gongele Devute“, in prosijo, da bi jim varovalo čredo pred volkovi (Narbutt II. 303). Gonjaš in Gongele sta torej nekdanj morala biti božanstvi pastirjev, branitelja črede.

V litovščini pomenja: ganau, „pasco gregem“, genu, „treibe das Vieh aus“, ganijkla „Weide“, hrv. po Belostencu: gonim „pecus deduco“.

V indogermanskih mitih pa je solnčni bog varuh in čuvaj črede, tako grški Apollon „πόπιος“, in indijski: Ganêça. In tudi litovski: Gongele je moral biti solnčni bog, ker pastirjev zbor pri tej svečanosti poje:

To božanstvo so tudi poznali Poljaci, ker Naruszewicz pravi, da se je praznik Velesov božestva črede velel: Gonidlo.

Tudi nahajamo njegov sled med polabskimi Slovani. Diethmar meziborski (IV. 471) je še slišal, da so pokrščeni Slovanje okoli Mezibora (Merseburg) imeli navado palico: „baculum, in cuius summitate manus erat, unum in se ferreum tenens circulum“ — po srenjskem pastirji od hiše do hiše nositi dati, ki je pri vsaki hiši zakričal: Henil budi! Henil vigila!

Ta navada se je še ohranila do najnovejšega časa. Kuhn (Märkische Sagen. 330) piše, da okoli Salzwedelná ponemčeni Slovani na odločeni dan v letu se okoli maje (Maibaum) zberejo in plesaje okoli drevesa kričijo: Henil, Henil wache!